

Litwa w czasach Grybauskaitė

Joanna Hyndle-Hussein

11 maja w wyborach prezydenckich Dalia Grybauskaitė będzie się ubiegać o drugą kadencję. Sondaże pokazują, że ma zdecydowaną przewagę nad pozostałymi kandydatami, ale może nie udać się jej zwyciężyć już w pierwszej turze. Druga tura zaplanowana jest na 25 maja.

O ile na początku kadencji prezydent nie miała wielu krytyków w środowisku politycznym na Litwie, o tyle obecnie lewica i populiści, w tym przede wszystkim Partia Pracy Wiktora Uspaskicha, zarzucają jej autorytaryzm, przekraczanie kompetencji prezydenta i inicjowanie walki politycznej w kraju. Powszechnie wypomina się jej małą aktywność na rzecz zapowiadanej przez nią walki z korupcją i oligarchią. Krytykuje się ją także za podporządkowywanie sobie służb specjalnych i wymiaru sprawiedliwości. Bezpartyjną Grybauskaitė od początku kadencji łączy sojusz z konserwatywną prawicą, który zapewnia jej wsparcie wiernego i stałego elektoratu. Prawica (obecnie w opozycji) zachowuje natomiast dzięki temu sojuszowi kontrolę nad najistotniejszymi aspektami polityki państwa.

Szanse Grybauskaitė na reelekcję

Z siedmiu kandydatów¹ startujących w wyborach Grybauskaitė² jest niekwestionowaną liderką – poparcie dla niej deklaruje 46,9% respondentów³. Kolejne sondaże pokazują, że wybór prezydenta dokona się w drugiej turze, a prawie równe szanse przejścia do niej mają reprezentujący skłóconą z prezydentem Partię Pracy Artūras Paulauskas (poparcie 10,5%) oraz kandydat socjaldemokracji Zigmantas Balčytis (poparcie 9,9%). Rywale Grybauskaitė to doświadczeni

politycy, obaj startują jednak „w zastępstwie” liderów swoich ugrupowań – założyciela Partii Pracy Wiktora Uspaskicha (etniczny Rosjanin bez biernego prawa wyborczego w przypadku wyborów prezydenckich) i socjaldemokraty Algirdasa Butkevičiusa. Szczyt popularności Artūrasa Paulauskasa minął w roku 1997, gdy przegrał w wyborach prezydenckich z Valdasem Adamkusem, a następnie sukcesu nie odniósł jego ugrupowanie Nowy Związek (socjalliberałowie), ostatecznie zjednoczone z Partią Pracy w roku 2011. Socjaldemokrata Zigmantas Balčytis ze względu na pracę w Parlamencie Europejskim został nieco zapomniany⁴. Reprezentuje w wyborach ugrupowanie rządzące, gdyż popularny premier, socjaldemokrata Algirdas Butkevičius ogłosił, że nie będzie ubiegał się o urząd

¹ Są to: Dalia Grybauskaitė, Zigmantas Balčytis, Artūras Paulauskas, Bronis Ropė, Valdemaras Tomaševskis i Naglis Puteikis.

² W wyborach prezydenckich w 2009 roku Grybauskaitė zwyciężyła już w I turze, zdobywając rekordowe poparcie na poziomie 69,17%; na kolejnym miejscu uplasował się obecny premier Algirdas Butkevičius z wynikiem 11,68%. Kandydat AWPL Waldemar Tomaszewski zajął czwartą pozycję z wynikiem 4,68%.

³ Sondaż firmy Vilmorus przeprowadzony 4–9 kwietnia i opublikowany w dzienniku *Lietuvos Rytas* 18 kwietnia 2014 roku.

⁴ W przeszłości był promowany przez lidera lewicy Algirdasa Brazauskasa i wskazany przez niego na urząd premiera, którego jednak nie objął wobec sprzeciwu Sejmu; stanowisko objął inny socjaldemokrata – Gediminas Kirkilas.

prezydenta. Balčytis był uznawany za kandydata zdolnego do podjęcia rywalizacji z obecną prezydent, jednak nie prowadzi on aktywnej kampanii. Wyborców lewicy zaskoczyła też jego zapowiedź jednoczesnego startu w wyborach do Parlamentu Europejskiego, które odbędą się w tym samym dniu, co ewentualna druga tura wyborów prezydenckich⁵.

Mocne i słabe strony prezydentury Grybauskaitė

Aktywność Grybauskaitė w pierwszej kadencji koncentrowała się głównie wokół kwestii energetyki i reformy systemu prawa. W obu dziedzinach prezydent odniosła sukcesy. Udało jej się zainicjować reformy zarówno wymiaru sprawiedliwości, jak i spraw wewnętrznych, w tym służb specjalnych i sądownictwa. W kwestii energetyki była jedną z promoterek projektów prowadzących do energetycznego uniezależnienia Litwy – w tym przede wszystkim projektu terminalu LNG w Kłajpedzie, który ma rozpocząć pracę na początku roku 2015 oraz dwóch linii elektroenergetycznych – do Polski i Szwecji. W polityce tej znacząco wspierała rząd konserwatysty Andriusa Kubiliusa, zwłaszcza w działaniach na rzecz przywrócenia kontroli państwa nad siecią gazociągów, co uderzyło w interesy Gazpromu. W kwestii energetyki jądrowej dowiodła, że jest w stanie zignorować nawet obawy Litwinów dotyczące projektu elektrowni jądrowej w Wisaginie⁶ i zaryzykować straty w rankingach popularności, aby aktywnie promować ten projekt. Szczególnym wyzwaniem dla niej stała się kontynuacja tej polityki po wyborach parlamentarnych w październiku 2012 roku wygranych przez lewicę i ugrupowania populistyczne – Partię Pracy

⁵ Pozostali liczący się kandydaci to reprezentujący Partię Pracy Artūras Paulauskas oraz (w mniejszym stopniu) mer Wilna, liberał Artūras Zuokas. Lepszy niż przed pięć laty wynik ma szansę uzyskać lider AWPL Waldemar Tomaszewski popierany i przez Polaków, i przez Rosjan – niewątpliwie dysponuje on jednym z lepiej zmobilizowanych lub wręcz zdeterminowanych elektoratów.

⁶ Referendum konsultacyjne zorganizowane 14 października potwierdziło, że Litwini nie chcą realizacji projektu elektrowni jądrowej w Wisaginie.

(PP) oraz Porządek i Sprawiedliwość (PiS). Wymusiła na nowym premierze wycofanie kandydatów ministerialnych prominentnych działaczy tych ugrupowań, w tym lidera PP Wiktora Uspaskicha, zainteresowanego objęciem resortu energetyki. Doprowadziła do objęcia tego kluczowego dla jej polityki resortu przez bezpartyjnego urzędnika Jarosława Niewierowicza, zaproponowanego na stanowisko ministra przez AWPL i *de facto* kontroluje wszelkie poczynania lewicowego rządu w tym zakresie⁷.

Grybauskaitė w pierwszej kadencji koncentrowała się głównie na kwestiach energetyki i reformy systemu prawa. Była jedną z promoterek projektów prowadzących do energetycznego uniezależnienia Litwy.

Wbrew zapowiedziom Grybauskaitė nie podjęła skutecznych działań uderzających w interesy grup biznesowych, ani nawet nie ujawniła, jakie konkretnie grupy miała na myśli. Nie pojawiły się inicjatywy chroniące konsumentów ani rozbijające monopole⁸. Wiele dyskusji wzbudziła kwestia kontrolowanego przez państwo i zaakceptowanego przez Grybauskaitė upadku i nacjonalizacji popularnego banku Snoras (kapitał rosyjski), ze szkodą nie tylko dla interesów państwa, ale też obywateli i relacji litewsko-łotewskich⁹.

⁷ Zablokowała nawet próbę zawarcia przez premiera kompromisu w sporach z Gazpromem. Uznała za niesatysfakcjonującą ofertę Gazpromu dotyczącą cen gazu w zamian za wycofanie się Litwy ze sporów z Gazpromem w międzynarodowym sądzie arbitrażowym w lutym 2014 roku.

⁸ Np. w kwestii rozbicia monopolu producentów energii cieplnej i poddania ich działalności pod kontrolę państwa lub instytucji samorządowych. Prezydent powołuje kierownictwo Komisji kontroli cen i energetyki, podobnie jak Rady ds. konkurencji. W dorocznym wystąpieniu wspominała nazwy niektórych spółek.

⁹ Upadek Snorasu spowodował bankructwo jego filii na Łotwie. Władze Łotwy wyraziły oburzenie z powodu nieprzekazania im informacji o planowanym upadku Snorasu, przez co straty ponieśli obywatele i państwo łotewskie. W podobnej sprawie związanej z bankiem Perex na Łotwie państwo przejęło bank, bez ogłaszania jego bankructwa, co wiązało się z dużym obciążeniem dla budżetu i gospodarki, która wkrótce znalazła się w głębokiej recesji, jednak część wkładów obywateli została uratowana.

Co więcej, lobby biznesowe miało znaczący wpływ na strategiczne decyzje przez nią podejmowane, w tym np. zainicjowane na początku kadencji ożywienie stosunków dyplomatycznych z Łukaszenką ze względu na interesy litewskich kręgów biznesowych. Wiązało się to z ryzykiem krytyki działań Wilna przez zachodnich i unijnych partnerów¹⁰.

Znaczna część krytyki poczynań Grybauskaitė dotyczy polityki zagranicznej, stanowiącej domenę kompetencji prezydenta na Litwie. Nie wykazała się ona ani dużą aktywnością, ani nie kreowała spójnych koncepcji polityki zagranicznej, reagując jedynie na zmieniającą się sytuację w sąsiedztwie Litwy. Po zaostrzeniu się stanowiska Polski w sprawie niewypełnionych zobowiązań traktatowych Litwy dotyczących m.in. pisowni polskich nazwisk, Grybauskaitė zaczęła reorientować politykę w kierunku współpracy z państwami nordyckimi w ramach grupy Nordic Baltic Eight (NB8)¹¹. W ocenie wielu litewskich

W polityce zagranicznej, stanowiącej domenę kompetencji prezydenta na Litwie, Grybauskaitė nie wykazała się dużą aktywnością ani nie kreowała spójnych koncepcji.

komentatorów, doprowadziła w ten sposób do osłabienia dobrych stosunków z państwami będącymi potencjalnie największymi sojusznikami Litwy – Polską i USA¹². W ostatnim orędziu prezydent wymieniła USA obok tradycyjnych głów-

¹⁰ Ostatecznie to sam Łukaszenka przerwał zainicjowane przez Wilno kontakty.

¹¹ Nordic Baltic Eight (NB8) – nieformalna grupa współpracy łącząca 5 państw nordyckich (Dania, Norwegia, Finlandia, Szwecja, Islandia) i 3 bałtyckie (Litwa, Łotwa, Estonia). W ramach NB8 ustalone są wspólne interesy i cele regionu w różnych obszarach życia społecznego, gospodarczego, polityki zagranicznej i bezpieczeństwa.

¹² W 2010 roku Grybauskaitė zrezygnowała z przyjęcia zaproszenia prezydenta USA Baracka Obamy na spotkanie z nim w Pradze. Po tym wydarzeniu zaproszono ją dopiero w sierpniu 2013 w grupie trzech przywódców państw bałtyckich.

nych partnerów, Niemiec i Francji, jako państwa, z którymi Litwa zamierza zacieśniać współpracę. Polska pozostaje dla prezydent Grybauskaitė elementem współpracy regionalnej w kontekście pojawiających się zagrożeń wymagających jednolitego stanowiska państw bałtyckich i Polski. Niespójna jest także polityka wschodnia Grybauskaitė. Prezydent ostro sprzeciwia się agresji Rosji wobec Ukrainy, ale jednocześnie neguje sens wprowadzenia poważnych sankcji gospodarczych, co ponownie rodzi podejrzenie, że Grybauskaitė nie chce uderzyć w interesy wpływowych kręgów biznesu litewskiego. Podobne stanowisko zajmowała także wcześniej w kwestii sankcji wobec Mińska.

Polityczny sojusz niezależnej Grybauskaitė

Prezydent uczestniczy w kampanii wyborczej po raz drugi, jako kandydatka niezależna¹³. Jednak wyraźnie widać, że łączy ją polityczny sojusz z głównym ugrupowaniem prawicy Związkiem Ojczyzny (konserwatyści) / Chryścijańscy Demokraci, którym kieruje były premier Andrius Kubilius. Analiza działań Grybauskaitė w pierwszej kadencji pokazuje, że mimo okazjonalnej krytyki premiera Kubiliusa w okresie jego rządów udzielała ona poparcia konserwatystom w najistotniejszych dla tego ugrupowania obszarach. Sojusz ten umocnił się, gdy rządzący od roku 2008 konserwatyści (przez 4 lata kadencji Grybauskaitė), utracili władzę na rzecz lewicy. Wówczas znaczenie Grybauskaitė dla tego ugrupowania dodatkowo wzrosło. Konserwatyści już po raz drugi nie wystawiają w wyborach prezydenckich własnego kandydata. Największym sojusznikiem i promotorem Grybauskaitė w ugrupowaniu jest patriarcha konserwatystów i honorowy przewodniczący partii – eurodeputowany Vytautas Landsbergis. To on przekonał ją do startu w wyborach pre-

¹³ O środki finansowe na kampanię zabiegała poprzez apel na swoim profilu na Facebooku.

zydenckich w 2009 roku¹⁴ i osobiście mobilizował elektorat prawicy do głosowania na nią¹⁵. W obecnej kampanii sojusz konserwatystów i Grybauskaitė został ponownie potwierdzony, a retoryka konserwatystów popierających pozostanie jej na urządzie prezydenta – wzmocniona. Bez wsparcia konserwatystów, dysponujących dobrze zorganizowanymi strukturami

W retoryce konserwatystów porażka Grybauskaitė byłaby sukcesem Moskwy, co czyni z prezydent głównego gwaranta interesu narodowego, a pozycjonuje wszystkich wrogów Grybauskaitė jako elementy antypaństwowe.

partyjnymi i elektoratem, Grybauskaitė nie mogłaby być tak blisko wygranej i być może wahałaby się, czy nie wybrać eksponowanego stanowiska w Unii Europejskiej.

Ważnym elementem wsparcia ze strony prawicy jest też nieakcentowanie jej komunistycznej przeszłości i wielu luk w biografii¹⁶. Milczenie to jest szczególnie znamienne, biorąc pod uwagę, że partia ta wywodzi się ze środowiska inicjującego walkę z komunistyczną Litwą, a także lustrację w niepodległej Litwie. Wobec ponawianych pytań Grybauskaitė poprzestała jedynie na udzieleniu kilku wyjaśnień dotyczących zakończenia jej współpracy w Partię Komuni-

¹⁴ Landsbergis zasiada w Parlamencie Europejskim od roku 2004. Od tego samego roku Grybauskaitė także pracowała w Brukseli, pełniąc funkcję komisarza ds. budżetu i programowania finansowego.

¹⁵ Tryumf już w pierwszej turze Grybauskaitė zawdzięczała jednak także lewicy, w tym osobistemu poparciu charyzmatycznego nieżyjącego już lidera socjaldemokracji Algirdasa Brazauskasa, dzięki któremu Grybauskaitė rozpoczęła urzędniczą karierę w niepodległej Litwie.

¹⁶ Członek sejmowej komisji ds. obrony, reprezentant opozycyjnego ugrupowania Droga Odwagi Valdas Vasiliauskas, uznał za absurdalną sytuację, w której prezydent kończy pierwszą kadencję i szykuje się do drugiej, gdy tymczasem w kraju rozpoczyna się dyskusja dotycząca niejasnych elementów jej biografii. <http://www.alfa.lt/straipsnis/15822682/istatymo-spraga-ar-demokratijos-pozymis-vsd-filtrus-nebutinas-seimo-pirmininkui-prezidentui-ir-premierui#.UzwRvjvNvcs>

styczną w roku 1990. Nadal niewiele wiadomo też o okolicznościach wysłania jej na studia do Leningradu i przyczynach, dla których pozostawała tak długo wykładowcą w wyższej szkole partyjnej w Wilnie.

Nieformalna współpraca z Grybauskaitė gwarantuje konserwatystom realizację najważniejszych założeń ich programu politycznego ujętych w dwóch dokumentach: w promowanej od roku 2007 „Strategii powstrzymania Rosji” i zaprezentowanej w lutym 2014 „Miękkiej strategii powstrzymania Rosji”. Opisują one presję gospodarczą, polityczną, propagandową i kulturalną, jaką stosuje Rosja wobec Litwy z wykorzystaniem lokalnych środowisk przychylnych Moskwie. W retoryce konserwatystów porażka Grybauskaitė byłaby sukcesem Moskwy, co czyni z prezydent głównego gwaranta interesu narodowego. Argument ten mobilizuje elektorat tego ugrupowania, zwłaszcza gdy aż 87% mieszkańców dużych miast na Litwie uważa, że Rosja mogłaby znów okupować Litwę lub jej część¹⁷. Stymuluje to wzrost nacjonalizmu i uznawanie wszystkich wrogów i krytyków konserwatystów Grybauskaitė za elementy antypaństwowe.

Polityczna rozgrywka Grybauskaitė z koalicją rządzącą

Dla przyszłości konserwatystów kluczowa jest podjęta przez Grybauskaitė walka z ugrupowaniami reprezentującymi obecną większość parlamentarną¹⁸, w tym głównie populistycznymi, jak Partia Pracy i w mniejszym stopniu Porządkiem i Sprawiedliwością Ronaldasa Paksasa. Do głównych przeciwników Grybauskaitė należą – lider Partii Pracy Wiktor Uspaskich i przewodnicząca parlamentu Loreta Graužinienė, której

¹⁷ Zaledwie 8,4% respondentów nie uznało tego za możliwe, gdyż Litwa ma ochronę NATO. Sondaż wykonany przez firmę Prime consulting i opublikowany w tygodniku *Veidas* 25.03.2014.

¹⁸ Obecna koalicja rządząca składa się z socjaldemokratów, Partii Pracy, Porządek i Sprawiedliwość oraz AWPL i dysponuje większością konstytucyjną, czyli 3/5 głosów w Sejmie (78/141).

Uspaskich przekazał kierownictwo ugrupowania po tym, gdy sam wycofał się z czynnej polityki po ostatnich wyborach do Sejmu¹⁹. Grybauskaitė stopniowo dąży do wyeliminowania nie tylko liderów PP, ale też całego ugrupowania z życia politycznego na Litwie. Pierwsze skuteczne działania podjęła w okresie formowania się gabinetu premiera Butkevičiusa²⁰. Zablokowała wówczas kandydatury ministerialne zgłoszone przez Partię Pracy pod zarzutem niskiego poziomu kompetencji kandydatów. Podawała także w wątpliwość udział tego ugrupowania w wyborach, ze względu na ciężące zarówno na partii, jak i liderze Uspaskichu zarzuty karne dotyczące malwersacji finansowych²¹. Postawa ta kosztowała ją utratę części sympatii wyborców, niezadowolonych z faktu, iż prezydent kwestionuje legalność aktu wyborczego i wykracza poza swoje kompetencje, ingerując w obszar, który jest domeną premiera.

Pomiędzy Grybauskaitė a premierem nie ma otwartego konfliktu, głównie ze względu na postawę samego premiera, który w większości przypadków przychylił się do decyzji prezydenta. Jednak Grybauskaitė konsekwentnie dąży do osłabienia pozycji tego popularnego polityka i jego ugrupowania, które dysponuje znaczną liczbą mandatów w parlamencie (38 na 141). Po ponad roku rządów socjaldemokracji pozostają najpopularniejszą partią²², a premier Butkevičius jest jedynym politykiem zdolnym do podjęcia rywalizacji w wyborach prezyden-

kich z Grybauskaitė²³. Mimo że wycofał się sam z tej rywalizacji, nie może być pewien, że zachowa stanowisko. Zgodnie z konstytucją, po wyborze nowego prezydenta, premier wraz z rządem zwraca pełnomocnictwa głowie państwa. Niewątpliwie Grybauskaitė wykorzysta ten moment, by zrealizować własne zamierzenia. Pierwszym z nich może być powierzenie obecnemu premierowi misji tworzenia rządu pod warunkiem rezygnacji ze współpracy z Partią Pracy. Świadczy o tym kolejny atak prezydent przeciwko temu ugrupowaniu podjęty już w kampanii prezydenckiej. W okresie zaostrzającego się konfliktu rosyjsko-ukraińskiego wokół Krymu, 5 marca Grybauskaitė oświadczyła, że posiada informacje o wpływie Kremla na Partię Pracy. Zapowiedziała, że w związku z tym nie

Walka z siłami lewicy i ugrupowaniami populistycznymi, jako siłami antypaństwowymi, powoduje szczególne zainteresowanie prezydent służbami specjalnymi i prokuraturą.

będzie zapraszała członków tego ugrupowania na posiedzenia Rady Bezpieczeństwa Państwa, mimo że skład Rady określa ustawa. Tym samym wykluczyła z posiedzeń Rady przewodniczącą Sejmu Loretę Graužiniene²⁴. Zaproszenia nie otrzymał też przewodniczący sejmowej komisji bezpieczeństwa narodowego i obrony Artūras Paulauskas. W odpowiedzi PP zażądała przedstawienia dowodów i zagroziła, że zainicjuje procedurę usunięcia prezydenta z urzędu. Pod presją konfliktu także premier Algirdas Butkevičius zażądał przedstawienia dowodów.

¹⁹ Partia Pracy ma populistyczny charakter. Skupiona jest wokół swojego lidera i założyciela – Rosjanina Wiktora Uspaskicha – milionera, który dorobił się majątku na dostawach gazu od Gazpromu.

²⁰ Listopad–grudzień 2012.

²¹ 12 lipca 2013 roku Wileński Sąd Okręgowy uznał Wiktora Uspaskicha za głównego winnego i skazał na karę 4 lat pozbawienia wolności i karę pieniężną. Obecnie trwa procedura apelacyjna. Uspaskich zamierza po raz kolejny ubiegać się o stanowisko eurodeputowanego.

²² Na socjaldemokratów chce głosować 21,4% respondentów. Na drugim miejscu w rankingu najpopularniejszych partii na Litwie plasuje się partia „Porządek i Sprawiedliwość” (113%), na trzecim – konserwatyści (10,8%). Partia Pracy cieszy się poparciem 8,7%. Wyniki sondażu wykonanego przez firmę Vilmorus w dniach 4–9 kwietnia i opublikowanego przez *Lietuvos Rytas* 21.04.2014.

²³ Z sondażu wykonanego przez centrum badań opinii publicznej Vilmorus wynika, że w styczniu 16,1% respondentów wymieniło premiera jako polityka najlepiej reprezentującego ich interesy. 15,4% ankietowanych uważa natomiast, że ich interesy najlepiej reprezentuje prezydent; *Lietuvos Rytas*, 25.01.2014.

²⁴ Zgodnie z konstytucją to ona zastąpiłaby prezydenta w razie niemożliwości pełnienia przez Grybauskaitė obowiązków.

Narzędzia w walce politycznej

Walka z siłami lewicy i ugrupowaniami populistycznymi jako siłami antypaństwowymi powoduje szczególne zainteresowanie prezydent służbami specjalnymi i prokuraturą. Prezydent obejmowała urząd w okresie nasilenia skandali wokół służb specjalnych, w tym ich głównej instytucji Departamentu Bezpieczeństwa Państwa

Celem Grybauskaitė jest stopniowe wyeliminowanie z życia społecznego ugrupowań populistycznych – PP i PiS. Wydaje się ona być bliska sukcesu ze względu na zaangażowanie w ten proces wymiaru sprawiedliwości.

(DBP, lit. VSD). Media spekulowały wówczas, że część lewicy związanej z socjaldemokratycznym premierem Gediminasem Kirkilasem i postkomunistyczną nomenklaturą, powiązana korupcyjnymi więziami z oligarchami podporządkowała sobie służby. Poprzez oligarchów wpływ na nie mieli mieć także rosyjscy biznesmeni bliscy Kremlowi, wywodzący się ze struktur KGB. Grybauskaitė nie ufała tej instytucji²⁵, stąd w roku 2010 nominowała na szefa Departamentu Gediminasą Grinę. Po reformie służba miała realizować zadania wyznaczone jej przez kierowaną przez prezydenta Radę Obrony Państwa na podstawie nowej strategii. Grybauskaitė usunęła też wielu sędziów i mianowała nowego prokuratora generalnego – Dariusza Valysa, posądzanego przez media o korupcję, którego broniła w relacjach z nieprzychylną mu większością sejmową. Jednak w swoim ostatnim dorocznym orędziu, 27 marca, skrytykowała DBP i prokuraturę za brak adekwatnej, wedle jej oceny, reakcji na najmniejsze nawet sygnały zagrożenia dla państwa i jego interesów oraz opieszałość w podejmowaniu działań prewencyjnych wobec zagrożeń

²⁵ Służby specjalne zostały skutecznie wykorzystane do odsunięcia od władzy Rolandas Paksas w roku 2004.

zewnętrznych, jak i wewnętrznych. Krytyka ta nastąpiła po skandalu, który wybuchł 31 października 2013 roku, związanym z wyciekiem do mediów litewskich niejawnych materiałów opracowanych przez DBP, w których dowodowano, że rosyjskie służby specjalne przygotowują atak przeciwko Litwie i prezydent poprzez upublicznienie kompromitujących ją materiałów biograficznych. Tymczasem publiczną tajemnicą pozostawało, że materiały te przekazała mediom doradczyni prezydent i jej rzeczniczka Daiva Ulbinaitė.

W sytuacji eskalującego konfliktu ukraińsko-rosyjskiego i nasilonej w mediach rosyjskich propagandy wymierzonej także w państwa bałtyckie, prezydent ogłosiła konieczność wzmocnienia obrony w wojnie informacyjnej z Rosją. W trakcie spotkań z szefami państwowego radia i telewizji wyraziła oczekiwanie, by społeczny nadawca nie szczędził środków na zwiększenie bezpieczeństwa informacyjnego w walce z propagandą wrogich państw, dezinformacją i prowokacjami, ale też nie dopuścił do oszukiwania społeczeństwa i poniżania państwa²⁶.

Perspektywy

Umocnienie się sojuszu Grybauskaitė z konserwatystami sprawia, że w drugiej kadencji należy oczekiwać przede wszystkim dalszej eskalacji rywalizacji politycznej z udziałem prezydent. Gdyby udało jej się zwyciężyć w pierwszej turze, uzyskałaby mocniejszą legitymację do kontynuowania dotychczasowej polityki, zwłaszcza w tych obszarach, w których jej kompetencje są mniejsze²⁷ lub w tych, za które jest krytykowana.

²⁶ <http://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva>

²⁷ Do najważniejszych kompetencji prezydenta należy decydowanie o podstawowych kierunkach polityki zagranicznej oraz realizacja polityki zagranicznej wraz z rządem. W polityce wewnętrznej ma on prawo weta wobec ustaw (weto może być odrzucone, gdy za ustawą zgłaszuje 1/2 parlamentu, a w przypadku ustawy konstytucyjnej 3/5) oraz powierza misję tworzenia rządu premierowi i na wniosek premiera mianuje ministrów. Wskazuje też kandydatury wysokich urzędników państwowych, w tym sędziów.

Celem Grybauskaitė, jak i wspierającej ją prawicy jest stopniowe wyeliminowanie z życia społecznego ugrupowań populistycznych – PP i PiS, których popularność opiera się na charyzmie ich liderów. W tej dziedzinie wydaje się być bliska sukcesu ze względu na aktywniejsze zaangażowanie w ten proces wymiaru sprawiedliwości. Przełomem był pierwszy, jeszcze nieprawomocny, wyrok karny dotyczący Uspaskicha, skazanego w roku 2013 za malwersacje finansowe. Oznacza to jednak także aktywniejsze działania większości sejmowej skierowane przeciwko prezydent i jej polityce.

Nasilenie tej rywalizacji będzie szczególnym wyzwaniem dla lewicy, która posiłkuje się ugrupowaniami populistycznymi w celu budowania koalicji bez udziału prawicy. Premier Butkevičius stanie przed wyborem. Rezygnacja z tak ważnego koalicjanta, jakim jest PP, oznaczałaby poważne osłabienie jego gabinetu, który utraciłby silną większość w parlamencie, zdolną do przeprowadzenia nawet impeachmentu prezydent. Premier poddawany jest obecnie dodatkowej presji poprzez medialne doniesienia o rozmowach prowadzonych między Grybauskaitė a reprezentującym socjaldemokratów kandydatem na prezydenta Balčytisem²⁸, który przygo-

towywany był na nowego lidera lewicy jeszcze przez dawnego mentora Grybauskaitė, socjaldemokratę Algirdasa Brazauskasa. Balčytis kilkakrotnie przegrał w partyjnych rozgrywkach z Butkevičiusem i porozumienie z Grybauskaitė byłoby dla niego szansą na zdobycie pozycji lidera lewicy.

Wciąż trudny, ale nie niemożliwy wydaje się scenariusz, w którym prezydent podejmie próbę osiągnięcia porozumienia ponad partyjnymi podziałami w celu wyeliminowania populistów i będzie działać na rzecz zbliżenia socjaldemokratów i prawicy, dwóch ugrupowań tradycyjnych na scenie politycznej i od lat naprzemiennie tworzących kolejne koalicje rządzące. Mogłaby wówczas usunąć z rządu też AWPL, którą, podobnie jak obie partie populistyczne, uważa za ugrupowanie nieprzewidywalne i nie- lojalne wobec państwa. Wariant tzw. tęczowej koalicji bez powodzenia próbował zrealizować w przeszłości Valdas Adamkus. Dla podjęcia takich rozmów kluczowy będzie jednak wynik wyborów do Parlamentu Europejskiego i dobry wynik konserwatystów.

Pozostanie Grybauskaitė na stanowisku nie przyniesie natomiast wyraźnych zmian w dotychczasowym kursie polityki zagranicznej Litwy.

²⁸ http://www.alfa.lt/straipsnis/15168935/Balcytis..kandidatas..losiantis.prie.dvieju.stalu=2013-12-12_14-29/#ixzz2nLj1Hq3R

REDAKCJA MERYTORYCZNA: Olaf Osica,

Anna Kwiatkowska-Drożdż

REDAKCJA: Katarzyna Kazimierska

SKŁAD: Bohdan Wędrychowski

Ośrodek Studiów Wschodnich im. Marka Karpia

ul. Koszykowa 6a, 00-564 Warszawa

tel.: +48 | 22 | 525 80 00,

fax: +48 | 22 | 525 80 40

**Opinie wyrażone przez autorów analiz nie przedstawiają
oficjalnego stanowiska władz RP**

Zapraszamy na naszą stronę: www.osw.waw.pl